

mutatkoznak meg a legszembetűnőbbben Prohászkanak, a szó- és szólástörténeti kutatónak az erényei: gazdag szaktudása, a nyelv művelődéstörténeti kapcsolatainak állandó szemmel tartása, beható irodalom- és forrásismeretei, továbbá előadásmódjának, stílusának könnyedsége, olvasmányos volta. Jelentős azoknak a cikkeinek a száma is, amelyekben más vonatkozású szavaink és szólásaink történetével, jelentésével és nyelvi helyességének a kérdéseivel foglalkozott. Csak példaképpen említünk meg a cikkeiben tárgyaltak közül néhány szót: *égbekiáltó* (Nyr. 64:152), *háztűznézni* (uo. 156), *édeskevés* (Nyr. 70:103), *korhely* (Nyr. 74:279), *szottyant* (MNY. 46:267), *tömkeleg* (Nyr. 75:306), *léhűtő* (Nyr. 82:112) és néhány állandósult szókapcsolatot: *zszindely van a házon* (Nyr. 76:139), *nem fog a hely* (Nyr. 79:106), *kurta kocsmá* (Nyr. 81:486), *Szent Antal tüze* (MNY. 57:480), *Szent Mihály lova* (Nyr. 90:306).

Prohászka János nyelvtudományi munkásságának még ilyen vázlatos áttekintésekor sem hagyhatjuk említés nélkül azt a körülményt, hogy ünnepezt nyelvészünknek hosszú évtizedekig, a Tanácsköztársaság bukásától egészen a felszabadulásig tanári állásától megfosztva, a tudomány világától távol eső területen dolgozva kellett a kenyerét megkeresnie. Prohászka János azonban a legmostohább körülmények között sem lett hűtlen a nyelvészethez. Akkor pedig, amikor a munkásmozgalmi múltja miatt a fehér terror embereitől meghurcolt tudóst 1945-ben rehabilitálták, újra fiatalos lendülettel kapcsolódott bele tudományos életünkbe. Élénk munkakedv, széles körű érdeklődés és elmélyülő szorgalom jellemzi tudományos munkásságának legutóbbi szakaszát is.

Kívánjuk neki, hogy még sokáig töretlen erővel folytathassa nyelvünk tanulmányozását, és még számos érdekes és élvezetes cikkel gazdagíthassa folyóiratunk hasábjait.

O. Nagy Gábor

Tájékoztató a Nyelvművelő Munkabizottság 1966. november 10-i üléséről

Arra a témára, amely a bizottsági megbeszélés napirendjének első pontjában szerepelt — „Eszmezsere az ifjúsági könyvek nyelvéről” —, hosszas előkészítés után került sor. A bizottság az egyik régebbi (1965. november 23-i) ülés határozatának megfelelően még 1966 legelején kapcsolatba lépett a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó vezetőjével, s egyúttmüködést kért, valamint ajánlott fel a megjelenő ifjúsági könyvek nyelvi-stiliztikai bírálatára vonatkozólag. A kiadó vezetői elfogadták a javaslatot, s megállapodtunk abban, hogy időről időre elküldik a gondozásukban megjelent művek közül azokat, amelyeket nyelvi szempontból az igényesebbek közé tartozónak tekintenek, bizottságunk tagjai pedig átnézik, s nyelvi szempontból értékelik e könyveket, sőt a legjobbakról, mint az év legszabben megírt ifjúsági könyveiről a sajtóban is beszámolnak.

E megállapodás óta a Móra Kiadó tizenhárom újonnan megjelenő ifjúsági könyvet juttatott el hozzánk. Ezeket bizottságunk tagjai át is tanulmányozták. Ilyen előzmények után zajlott le november 10-i megbeszélésünk, amelyre a bizottság tagjain kívül a Móra Kiadó néhány vezetőjét és munkatársát is meghívtuk. Az ülésen a meghívott vendégekkel együtt összesen tizenheten vettek részt, név szerint a következők: T. Aszódi Éva, Balassa László, Éder Zoltán, Garai Gábor, Grétsy László, Hernádi Sándor, Janikovszky Éva, F. Kemény Márta, Kovalovszky Miklós, Lengyel Balázs, Lőrincze Lajos, D. Major Klára, Rónaszegi Miklós, Szathmári István, Szende Aladár, Szűts László és Tompa József.

Bevezetéképpen a bizottság titkára tett néhány vitaindító megjegyzést. Elmondotta, hogy az ülés célja egyrészt a bizottság tagjai által már átnézett könyvek tanulságainak megbeszélése, a bírálat szempontjainak egyeztetése, másrészt — s ez

talán még fontosabb! — az egész kezdeményezés céljának, jellegének, lebonyolítási módjának és rendjének tisztázása. A továbbiak során mindezekről a kérdésekről igen élénk, termékeny vita alakult ki, amelyben egy-egy átnézett ifjúsági könyv értékelésével vagy hasznos javaslatokkal szinte minden jelenlevő részt vett. Elmondották a hozzászólók, hogy a nyelvi értékelésre a bizottsághoz eljuttatott könyveknek az összeválogatása a rostálás szempontjainak tisztázatlansága miatt eddig nem a legszerencsésebb volt. Fölvetették azt a gondolatot, hogy az előzetes szűrés, válogatás munkájába esetleg be lehetne vonni a Magyar Írók Szövetségének ifjúsági szakosztályát. Hangsúlyozták, hogy az ifjúsági könyvek nyelvi-stilisztikai bírálatát nem lehet, nem szabad elválasztani e művek általános értékelésétől, s hogy éppen ezért a jövőben e nyelvi-stilisztikai értékelés tanulságait a nívódíjak odaítélésekor is tanácsos volna figyelembe venni. Azt javasolták, hogy az ifjúsági könyvek általános kategóriáján belül jelöljünk ki műfaji alcsoportokat is (pl. ifjúsági regény, gyerekregény, meséskönyv, verseskönyv, ifjúsági ismeretterjesztő munka), s az értékeléskor e csoportok műfaji sajátosságait vegyük figyelembe. Mivel nincs módunk — s talán szükség sincs — arra, hogy e beszámolóban minden felvetődő kérdéstről számot adjunk, itt lezárom a felsorolást, s csupán azt foglalom össze röviden, iamben a jelenlevők — határozati javaslatként — végül is megállapodtak. Eszerint a Móra Kiadó a jövőben rendszeresen megküldi számunkra — mégpedig szabályos időközönként, minden negyedév végén — azokat a gondozásában megjelenő műveket, amelyek a maguk műfajában a legsikerültebb könyvek közé tartoznak, s amelyek a kiadó nívódíjára is esélyesek (legalábbis olyan módon, hogy közülük kerülnek ki a nívódíjas munkák). Bizottságunk tagjai a vizsgálat szempontjainak megfelelő összehangolása után értékelik az elküldött könyveket, s értékelésük tanulságait a kiadó vezetősége rendszeresen figyelembe veszi a nívódíjak odaítélésekor. Ezenkívül a Móra Kiadóval együttműködve egy-egy alkalommal esetleg megrendezzük a legszebben megírt ifjúsági könyvek versenyét is. (Bizottságunk tagjainak ebben az évben végzett ilyen irányú, értékelő munkáját a szempontok összeegyeztetéséhez szükséges kísérletnek tekintjük, valamelyik lapban vagy folyóiratban azonban röviden erről a munkáról s az ebből leszűrhető tanulságokról is valószínűleg beszámolunk.)

Még néhány szót az ülés két másik napirendi pontjáról! A titkár röviden ismertette a bizottság 1966—67. évi munkatervét — erről itt nem számolok be —, majd pedig két javaslatot vitatott meg a bizottság. Az egyik — Pásztor Emil egri főiskolai adjunktus által beküldött — javaslat a Magyarországon jelenleg használt, valamint az ezután hazánkba érkező írógépek billentyűzetével foglalkozik. Megállapítja, hogy az írógépek billentyűzete nem teszi lehetővé a magyar helyesírás szerinti pontos gépelést (főleg a hosszú *í, ú, ű* hiánya miatt), s arra kéri a bizottságot, hogy az illetékes szakemberek figyelmét hívja fel a jelenlegi billentyűzetszabvány módosításának, valamint ennek nyomán a kérdés mielőbbi gyakorlati rendezésének szükségességére. A másik javaslatot Lőrincz Lajos elnök terjesztette elő. Lényege az, hogy mivel 1972-ben bizottságunk folyóirata századik életévébe lép, erre az időre igen kívánatos volna egy részletes Nyelvőr-mutatót készíttetnünk. Minthogy egy ilyen nagy anyagot felölelő, korszerű mutató elkészítése több évig is eltart, a munka megindításáról már most döntenünk kell. A bizottság a két javaslat közül az elsőt elfogadta,¹ a másodikat is igen fontosnak tartotta, de az a vélemény alakult ki, hogy néhány gyakorlati, technikai jellegű kérdést még tisztázni kell vele kapcsolatban.

Grétsy László

¹ A javaslat rövidített változatát már el is küldtük a Magyar Szabványügyi Hivatalnak. G. L.